



**Johnny F. Lindholm og Sebastian Møller Bak
(Oversættere)**

Frankfurteren: Efterfølgelse af Krist

København: Svælg 2020. 188 sider.

Hæftet DKK. 256,30. ISBN 978-87-999785-2-6

prof.emer., Asger Chr. Højlund
Menighedsfakultetet, Aarhus
ach@teologi.dk

Det er en bemærkelsesværdig bog, vi her har fået på dansk. Det er oversættelsen af det skrift, som blev kendt under navnet *Theologia Deutsch*, og som Luther udgav, først i en ufuldstændig form i 1516 og så i den fulde udgave i 1518. Det er ikke skrevet af Luther, men er et skrift, Luther stødte på og blev så begejstret for, at han ønskede at udgive det. Som han skriver i sit forord til udgivelsen i 1518: ”Og for at rose mig af mine gamle enfoldigheder, så er jeg ikke – ved siden af Bibelen og Skt. Augustin – stødt på en eneste bog, fra hvilken jeg har lært mere om, hvad Gud, Kristus, mennesket og alle ting er” (s. 23). Skriftet fandt siden stor udbredelse, især i protestantiske sammenhænge, og vi fik den første danske oversættelse allerede i 1631 (jf. den fine redegørelse for skriftets tilblivelse og senere skæbne s. 177-186). Alligevel er det ikke et skrift, der har været let at få fat i – det findes således ikke i Weimarudgaven af Luthers skrifter. Men nu har vi altså fået det på moderne dansk, ganske vist på basis af en kritisk udgave af en mere oprindelig tekst end Luthers, men med meget få afvigelser i forhold til Luthers tekst (de vigtigste af dem er anført i oversættelsens noter). Det er der al god grund til at kippe med flaget for!

Skriftet er altså ikke skrevet af Luther. Der har været gættet på Johannes Tauler (ca 1300-1361) som forfatter. Men da skriftet omtaler ham i tredje person, er forskningen endt med at kalde den anonyme forfatter for frankfurteren (på baggrund af skriftets omtale af ham som ”præst og forstander i Den

Tyske Ordens hus i Frankfurt”, s. 29) og lægge affattelsestidspunktet til slutningen af 1300-tallet. Skriftet hører i udpræget grad til den genre, man kalder mystik. Luthers forhold til mystikken har været et omdiskuteret tema de seneste godt hundrede år. Igennem store dele af det 20. århundrede har det været almindeligt at betone afstanden mellem Luther og mystikken. Mystikken repræsenterede den munkefromhed med fokus på menneskets opadstigen til Gud, som Luther brød med. Luthers fascination af skriftet er mest at forstå som en kortvarig parentes i hans teologiske udvikling (således f.eks. de fremtrædende danske lutherforskere Regin Prenter og Leif Grane). Men inden for de seneste 15-20 år er der vokset en forskningstradition frem med nogle af Tysklands ledende lutherforskere,



Volker Leppin og Bernd Hamm, i spidsen, som tværtimod betoner sammenhængen mellem Luther og mystikken. At det er med udgivelsen af netop dette skrift, Luther begynder sin udgivelsesvirksomhed, siger ikke bare noget om Luther i disse tidlige år, men om Luthers teologi generelt.

Selve skriftet er kort (118 sider i denne oversættelse). Det er delt op i 53 kapitler, de fleste på godt en side, med fokus på ét tema, som forfatteren pædagogisk præsenterer en oversigt over i begyndelsen af skriftet. Med denne pædagogiske punktvis form lægger skriftet op til en læsninger med meditativ eftertanke og selvransagelse. (Lidt af den samme punktvis fremstillingsform finder vi i Luthers tidlige sermoner.)

Noget af det, der slår en, er den stærkt nyplatoniske tone, man møder lige fra skriftets start. Det, forfatteren er ude på, er at stille læseren over for den virkelighed, alle ting grunder i og har deres liv fra. Forfatteren omtaler det gennemgående på god nyplatonisk vis som ”Det Ene” (eller alle tings ”essens”, en god oversættelse af grundtekstens ”Wesen”). I forhold til det omtales alt andet, det skabte, som det stykvis. Det Ene er det, der bærer alt det stykvis – alt lever i Det ene. Derfor lyder der, modsat hvad mange forbinder med nyplatonisk tankegang, et stort ja til det skabte. Men menneskets problem er bare, at det har vendt sig fra Det ene - har begået overgreb mod det, som det hedder - og i stedet finder sin opfyldelse i det stykvis og skabte. Men dermed er det ikke bare forholdet til Gud og det evige liv, der er ødelagt, men også forholdet til det skabte og livet i det skabte.

Det er dette forhold, forfatteren er ude på at genoprette. Det sker med omdrejningspunkt i Kristus, vel at mærke Kristus som forbillede (eller snarere urbillede). Kristus virkeliggør den enhed mellem menneske og Gud, som vi har ødelagt. Han lever i det sande forhold til Gud og er dermed det sande menneske, samtidig med at Gud træder frem i ham. Med et påfaldende billede siges det, at han lever med det ene øje rettet mod Gud og det andet mod verden, fuldt og helt tilstede i hvert af de to blikke. Derfor var han fuld af fred og glæde og af smerte, på samme tid.

Det er det, der også er målet for os. Men det sker vel at mærke kun i tæt forbindelse med *Kristi liv* – hans jordiske liv frem mod korset (Jesu stedfortrædende død spiller til gengæld ingen rolle). Betoningen af Kristi liv sker i et opgør med dem, der opfatter forholdet til Gud som enkelt og ligetil eller noget, der giver status og prestige. Ikke mindst har frankfurteren et skarpt blik for enhver form for selvtilfredshed, ikke mindst når den skjuler sig i fromme gevandter. Skriftet er præget af en stærk og dyb forståelse af menneskets vedvarende syndighed. Men det paradoksale er, at det netop er der, hvor man i Kristi fodspor mister og opgiver sig selv, at man får fodfæste i Gud. Og at den enhed med Den Ene, som vi som mennesker er kommet bort fra, træder frem i verden, ikke bare i Kristus, men i de troende.

Det er ikke svært at se, hvor Luther kunne hente hjælp og trøst fra i dette skrift i de kampe, han stod i i de første år som professor. Men det er heller ikke svært at se, hvorfor folk som Prenter og Grane så en stor afstand mellem dette og det, Luther senere kom til at stå for. Hvordan kunne en Luther, som i den grad betonedes forholdet til Gud som ufortjent gave knyttet til, at Gud *kommer til os* i ordet



og sakramenterne, sætte dette skrift så højt, ikke bare i 1518, men vedblivende (jf. den uforbeholdne lovprisning af Tauler, man møder hos Luther gennem hele hans liv)? Udfordringen med at forstå Luthers forhold til mystikken er ikke blevet mindre med denne meget tilgængelige adgang til den mystik, Luther var fortrolig med.

Desværre kommer Karin Wolgasts indledning (s. 7-16) ikke i nærheden af en forståelse af skriftets indhold. Hensigten med at lade hende, med baggrund i litteratur- og kulturforskning, skrive den, kan meget vel være at brede interessen for dette skrift ud til andre end teologer og meget bevidste kristne. Og det kan bestemt give god mening. Og skriftet bliver da også sat i forhold til den moderne verdens jag og opsplittethed. Men forståelsen for skriftets åndshistoriske baggrund og åndelige indhold er yderst overfladisk. Når dertil kommer, at indledningen er skrevet i et tungt og overdrevet akademisk sprog, er den allermest med til at skabe afstand.

En hel del bedre er teologen og præsten Jørgen Sejergaards omfattende redegørelse for skriftets teologiske baggrund og forhold til Luthers teologi (s. 149-176). Jørgen Sejergaard har gennem flere år beskæftiget sig med Luthers anden salmeforelæsning fra 1519-21, som repræsenterer noget af det tætteste, man kommer på det, man kunne kalde mystisk litteratur hos Luther. En stor del af hans redegørelse består i en præsentation og minutiøs dokumentation af frankfurterens behandling af temaer som Gud, Det Ene, synd, død og djævel, jeg'et og skabningen, Kristus osv., sammenholdt med Luthers opfattelse af disse temaer. Det er meget nyttigt, ikke mindst efter egen læsning af skriftet. Men nogen grundlæggende forståelse af, hvorfor Luther er så glad for skriftet, og hvad det evt. har bidraget med i hans egen teologi, når man dog ikke. Det er som sagt også et meget omdiskuteret spørgsmål.

Og endelig er der selve oversættelsen. Indledningens irriterende akademiske sprog og oversætternes baggrund i studier af gamle bøger (Johnny F. Lindholm er ekspert i gamle islandske skrifter og Sebastian Møller Bak i gammeltysk grammatik) og betoning af en historisk korrekt oversættelse kunne give bange anelser om en oversættelse uden saft og kraft. Men den frygt blev heldigvis hurtigt manet i jorden. Det er en rigtig fin oversættelse, præcis og samtidig læselig, med stor forståelse for indhold og med et rigtig godt noteapparat (sml. også den fine redegørelse for skriftets baggrund og historie s. 177-186). Vi er hermed i besiddelse af en fornem tilgang til dette spændende og ikke bare fagligt, men også kristeligt udfordrende skrift. Tak for det!